

Voltooid verleden tijd?

Tot in de 19e eeuw werden afbeeldingen en illustraties door kunstenaars gemaakt.

De vaardigheid van de kunstenaar bepaalde hoe goed of hoe mooi de afbeelding was.

Daarnaast is kunst per definitie geen getrouwe weergave van de werkelijkheid. Gebeurtenissen, gebouwen, personen, kleding, gezichten worden weergegeven op een manier zoals een kunstenaar deze ervaart en dat hoeft niet persé met de werkelijkheid overeen te komen. Met de komst van de fotografie veranderde dit. Door het vastleggen van gebouwen, gebeurtenissen en mensen op de gevoelige plaat is het bijvoorbeeld mogelijk te zien hoe kasteel de Bongard, de Geleenstraat, de opening van een spoorlijn of Arnold Schunck er uitzagen.

De eerste 'foto' werd in 1816 door de Fransman Niépce gemaakt. Hij stelde een plaat met lichtgevoelige zilvernitraat in een zogenaamde camera obscura bloot aan licht. Hij kreeg daarmee een negatief beeld dat niet kon worden gefixeerd. Zodra de plaat uit de camera obscura werd gehaald, reageerde het nog aanwezig zilvernitraat

met het daglicht waardoor het beeld verdween. Tien jaar later maakte hij een foto op een plaat bedekt met bitumen (asfalt). Deze bitumen-beelden konden wél worden gefixeerd en daarna in positieve beelden omgezet. Het grote nadeel van deze techniek was dat de belichtingstijden enkele uren was. Het fotograferen van mensen bleef onmogelijk.

In 1837 ontdekte Louis Daguerre dat het belichten van een geijodeerde verzilverde koperplaat, die daarna aan kwikdamp werd blootgesteld, een scherp positief beeld op de koperplaat achterliet. Omdat er geen negatief was, konden er van deze beelden geen afdrucken worden gemaakt. Daguerreotypiën zijn dus altijd eenmalig en daarmee dus uniek. Omstreeks 1840 maakte William Henry Fox Talbot papier lichtgevoelig door het onder te dompelen in een zwakke zoutoplossing en daarna in zilvernitraat. Het fixeren werd gedaan door het papier na belichting in een sterke zoutoplossing onder te dompelen. Belangrijker nog was dat hij ontdekte hoe van een negatief een positieve afdruk gemaakt kon worden waardoor het mogelijk werd meerdere afdrucken van één foto te maken.

Rond 1850 werden de papieren dragers vervangen door glas en in 1871 werd het natte zilvernitraat vervangen door zilverbromide in een gelatinelaag. Dit principe is nog steeds de basis voor foto-

grafische films. Vanaf ca. 1850 verschijnen er steeds meer fotografische afbeeldingen. De belichtingstijd was sterk verminderd maar bleef nog aanzienlijk. Daarom kregen mensen op de een of ander manier steun om zolang mogelijk stil te kunnen zitten of staan. Op de foto van het echtpaar Schunck is dat goed te zien: Johann Arnold steunt met één hand op de stoel van zijn vrouw Anna Maria Küppers en met de andere hand op een stapel boeken op de tafel. Je kunt op de foto bijna zien dat zij de adem inhouden om niet te bewegen. Voor zover bekend dateren de oudste foto's in de collectie van Rijckheyt uit ca. 1860. Het zijn portretten van Joannes Arnoldus Lemmens, notaris te Heerlen van 1861 tot 1882, en zijn vrouw Maria Sibila Hamers.

Allerlei onderwerpen werden op de gevoelige plaat vastgelegd, zoals personen, gebouwen, straatbeelden, landschappen of gebeurtenissen. Als een opname van bv. een straatbeeld goed gelukt was, werd er soms een prentbriefkaart van gemaakt. De oudste fotografische afbeeldingen van een straatbeeld, in het bezit van Rijckheyt, is dan ook een prentbriefkaart met een afbeelding uit ca. 1885 van de Geleenstraat met op de achtergrond de toren van de Pancratiuskerk. Een van de oudste foto's met een gebeurtenis is de officiële opening van de spoorlijn Sittard-Heerlen-Herzogenrath op 30 april 1896.

In de collecties van Rijckheyt zijn nog veel meer mooie afbeeldingen te vinden, waaronder enkele zogenaamde glasnegatieven. In de meeste gevallen zijn het geen originele foto's, maar reproducties. Vanaf 2005 wordt er elk jaar een gedeelte van de collectie gedigitaliseerd welke via de website online te raadplegen is. Ruim 6.000 foto's en prentbriefkaarten zijn inmiddels te bekijken.

MEER INFORMATIE

Het Stadsarchief Heerlen, sinds 1924 gemeentearchief van Heerlen, is met ingang van april 2006 Rijckheyt geworden. Zij is het gemeentearchief voor Brunssum, Heerlen, Nuth, Simpelveld, Voerendaal en Gulpen-Witterm. De studiezaal van Rijckheyt is geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zaterdag van 12.00 tot 16.00 uur. In de maanden juli en augustus zijn wij op zaterdag gesloten. Kijkt u eens op www.rijckheyt.nl voor meer informatie.

Rijckheyt
centrum voor
regionale geschiedenis